

2. Луков В. А. Социальное проектирование : учеб. пособ. для студ. вузов. 7-е изд., испр. Москва : Моск. гум. ун-т, Флинта, 2007. 240 с.
3. Міжнародна ініціатива “Dance4Life” стартувала в Україні. *AIDS Foundation Tast West (СНІД Фонд Схід Захід)*. 2019. URL: <http://afew.org.ua/mizhnarodna-inicziativa-dance4life-startovala-v-ukra-ni/>
4. Тюття Л. Т. Проектування у процесі підготовки фахівців із соціальної роботи. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами* : зб. наук. пр. 2007. № 3 (5). URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/244>
5. Dance4Life – новый проект для подростков от АFEW-Украина. *Knowledge Center*. 2019. URL: <https://knowledge.org.ua/ru/dance4life-novyj-proekt-dlja-podrostkov-ot-afew-ukraina/>

УДК 376-056

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Блеч Анна,

кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник,

Інститут спеціальної педагогіки і
психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України

Стаття присвячена одній з найбільш актуальних проблем визначення ефективних корекційно-розвивальних технологій з розвитку мовлення дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. У статті говориться, що саме дошкільний вік є сенситивним періодом для становлення та розвитку комунікативно-мовленнєвої діяльності, що розвиток мовлення є однією з основних складників загальної корекційно-розвивальної роботи в дошкільних закладах освіти. Автором висвітлюється використання різноманітного потенціалу корекційно-розвивальних технологій щодо розвитку мовлення у дошкільників, які є ефективними в інтегрованому та комплексному їх використанні.

Ключові слова: дитина з інтелектуальними порушеннями, розвиток мовлення, корекційно-розвивальні технології.

The article is devoted to one of the most pressing problems of determining effective correctional and developmental technologies for speech development of children with intellectual disabilities. The article says that preschool age is a sensitive period for the formation and development of communicative and speech activities, that speech development is one of the main components of the general correctional and developmental work in preschool educational institutions. The author highlights the use of various potentials of correctional and developmental technologies for the development of speech, which are effective in their integrated and integrated use.

Key words: *child with intellectual disabilities, speech development, correctional and developmental technologies.*

Постановка проблеми, її актуальність. Дошкільний вік є сенситивним періодом для становлення та розвитку комунікативно-мовленнєвої діяльності у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Саме в цьому віці можна створити максимально ефективні умови корекційно-розвивального середовища, для реалізації завдань формування та розвитку навичок соціальної взаємодії, комунікативно-мовленнєвої, пізнавальної діяльності, забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку дитини в цілому. Формування комунікативно-мовленнєвої діяльності складає основу розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями у дошкільному віці та є провідним напрямом у Державному стандарті дошкільної освіти.

На сучасному етапі у дошкільній педагогіці відбувається низка оновлюючих процесів: оновлення, збагачення змісту освітнього процесу; запровадження новітніх підходів до організації роботи з дітьми; запровадження інноваційних технологій. Оптимізація освітнього процесу стосується і мовленнєвого розвитку дітей. Серед таких виділяють загально-педагогічні інноваційні підходи:

- компетентнісний (формування мовленнєвої компетентності дитини);
- особистісно-орієнтований;
- інтегрований;
- діяльнісний;
- комунікативний;
- індивідуальний

Намагаючись досягти максимально можливого розвивального ефекту у роботі з дітьми, формування необхідних мовленнєвих, комунікативних навичок, педагоги проводять заняття, використовуючи різноманітні корекційно-розвивальні технології.

Мета статті. Розкриття різноманітного потенціалу корекційно-розвивальних технологій, щодо розвитку мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями, які є ефективними в інтегрованому та комплексному їх використанні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток мовлення та комунікації у дітей є однією з основних складників загальної корекційно-розвивальної роботи в дошкільних закладах освіти. Він забезпечується використанням спеціальних технологій, що охоплюють реалізацію змісту, чітку організацію форм та впровадження ефективних методів та прийомів, які сприятимуть розвитку пізнавальної діяльності, мислення та мовлення дитини. Так, доцільним є використання ігрових, інформаційно-комунікаційних, інтерактивних, проектних, арт-педагогічних технологій навчання та розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями.

Інтерактивні технології – це спеціальна форма організації пізнавальної та комунікативної діяльності, у якій всі учасники охоплені спілкуванням. Інтерактивна діяльність включає організацію та розвиток діалогічного мовлення, спрямована на взаємодію, взаєморозуміння, вирішення проблем,

важливих для кожного із учасників навчального процесу. Наприклад, щоб мовленнєва взаємодія дітей була ефективною, педагог має створити умови для розвитку комунікативних навичок вихованців. Однією з таких умов є інтерактивне навчання дошкільників – активне використання в освітньому процесі інтерактивних методів навчання. Інтерактивні методи – це способи цілеспрямованої між суб'єктної взаємодії, що забезпечують оптимальні умови розвитку дітей.

Необхідність упровадження в освітній процес інтерактивних методів очевидна, оскільки:

- сьогодні, як ніколи раніше, підвищуються вимоги до оновлення дошкільної освіти вихованців;
- відбувається диференціація та індивідуалізація освіти дошкільників;
- змінюються вимоги до якості дошкільної освіти, її оцінка не лише за рівнем засвоєння знань, але й елементарної життєвої компетенції випускників дошкільного закладу, їх здатності застосовувати знання у власному житті, постійно їх оновлювати і збагачувати.

Під ігровими технологіями розуміємо групу методів і прийомів організації освітнього процесу, які сприяють формуванню вмій розв'язувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету, у формі різних ігор. Це і дидактичні, настільно-друковані, словесні, ігри з рухами, сюжетні, рольові ігри, ігри-драматизації. Використання ігрових технологій дають можливість, за допомогою ігрової діяльності, вдосконалити і узагальнити певні вміння дитини, засвоїти поданий матеріал і, в подальшому, використовувати його в оточуючому середовищі.

Протягом всього дошкільного дитинства гра становить важливу умову розвитку психіки й особистості дитини. Пошук нових ігор і методичних прийомів в умовах дошкільного закладу спрямований на максимальне використання компенсаторних можливостей кожної дитини. При організації та проведенні гри необхідно дотримуватися таких умов:

- врахування основних вікових та індивідуальних особливостей дитини, а також розвитку їхньої ігрової діяльності в усі вікові періоди;
- врахування психологічних закономірностей ігрової діяльності;
- оптимальне поєднання цікавості і навчання;
- доступність і наочність;
- індивідуальний підхід до кожної дитини, надання можливості показати свої знання.

Ігри, які використовуються на заняттях з розвитку мовлення, виконують такі функції:

- розвивальну (викликають інтерес, спонукають до активності);
- навчальну (допомагають засвоїти або закріпити матеріал, пропонований на занятті, досягти поставлених дидактичних завдань);
- діагностичну (дають можливість педагогу діагностувати різні особливості мовленнєвого розвитку дитини);

- терапевтичну (виступають як засіб подолання різних труднощів у навчанні);
- корекційну (вносять позитивні зміни, доповнення в структуру особистісних показників дитини);
- розважальну (емоційно забарвлюють діяльність дитини, роблять процес пізнання захоплюючим).

Квест-технології – це ігрові технології, побудовані на синтезі освітніх та розважальних завдань, які активізують дітей до пізнання, самостійності дій, сприяють повному зануренню в подію, пригоду. Квест-технології сприяють розвитку комунікаційних взаємодій між гравцями, що стимулює спілкування і служить гарним способом згуртувати гравців. Квести допомагають реалізувати такі завдання:

- виховні – формуються навички взаємодії з однолітками, доброзичливість, взаємодопомога;
- освітні – учасники засвоюють нові знання і закріплюють наявні;
- розвивальні – в процесі гри відбувається підвищення освітньої мотивації, розвиток творчих здібностей та індивідуальних позитивних психологічних якостей, формування дослідницьких навичок;
- корекційні – цікавий сюжет, нестандартний підхід до проведення змушують дитину міркувати, шукати вихід зі складної ситуації, а це, в свою чергу, сприяє розвитку логіки, кмітливості, вчить дітей взаємодіяти і спілкуватися з іншими учасниками.

Лего-технологія, технологія, яка використовує моделі реального світу та предметно – ігрове середовище навчання та розвитку дитини. Робота з конструкторами ЛЕГО дозволяє дітям у формі пізнавальної гри дізнатися багато всього важливого і розвинути необхідні в подальшому житті навички.

Граючись, дитина не тільки вчиться розрізняти, оцінювати і комбінувати деталі різного кольору, розміру і форми, у неї розвиваються мовленнєві, інтелектуальні, пізнавальні, комунікативні здібності. Порівнювати частинки між собою, бачити в них спільне та відмінне, знаходити основні конструктивні частини, від яких залежить розташування інших частин, робити висновки і узагальнення — це маленька частинка того, що може дати робота з ЛЕГО конструктором. У зв'язку з цим мова дитини збагачується новими термінами, поняттями, дитина вправляється в правильному вживанні понять (високий – низький, довгий – короткий, широкий – вузький, великий – маленький), в точній словесній вказівці напрямку (над – під, вправо – вліво, вниз – вгору, ззаду – спереду, ближче та ін.).

Арт-технології, які реалізуються на основі використання різних видів мистецтва (пісочної, музичної, театральної, образотворчої терапії, казкотерапії, лялькотерапії та ін.), допомагають здійснити корекцію психоемоційної сфери, пізнавальних процесів, поведінки, особистості в цілому. Так, наприклад ігри з піском стимулюють у дітей вияв позитивних емоцій та почуттів. І вже потім, спираючись на бажання дітей діяти, набагато легше пропонувати їм будь-які завдання, які вони із-задоволенням, без примусу, виконують. Це вправи з розвитку мовленнєвого дихання,

автоматизації звуків та вивчення букв. Коментоване малювання, коли емоційно активна ситуація спонукає дитину до активного мовлення. Ігри з піском вдосконалюють візуально – просторове орієнтування сприяють розширенню словникового запасу, допомагають освоїти навички звуко-буквеного аналізу і синтезу, сприяють розвитку зв'язного мовлення, підвищують мотивацію у роботі над звуковимовою і розвитком мовлення в цілому.

Використання музики в якості основного та ведучого фактора дії на розвиток дитини включає такий напрям, як логоритміка, мета якої подолати проблеми мовного розвитку, а також супутні труднощі, пов'язані з немовними функціями психіки. Логоритміка для дітей заснована на ритмічній віршованій мові, яка сприяє формуванню мовного слуху, правильного темпу мови і дихання. При цьому такі заняття не тільки допомагають удосконалювати мовлення, але і сприяють зміцненню м'язового апарату, формуванню правильної постави, а також моторному і сенсорному розвитку.

Вправи з логоритміки зазвичай включають в себе наступні елементи:

- ходьба з постійною зміною напрямку;
- вправи, розвиваючі дихання, артикуляцію, голос;
- вправи з розвитку уваги та активізацію м'язового тону;
- вправи з формування почуття музичного ритму; мовні вправи; спів;
- вправи з розвитку дрібної моторики.

Інформаційно-комунікаційні технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, значно підвищувати його ефективність.

Доведено, що використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу розвитку мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями (аудіофайлів казок, пісень та музичних мелодій, мультфільмів, дитячих документальних відеофільмів пізнавального характеру, дитячих розвивальних ігрових програм, дидактичних ігор, кросвордів, матеріалів мультимедійних проєктів, презентацій тощо) у якості дидактичних засобів сприяють підвищенню мотивації дітей до занять, розвитку їхньої уваги, уяви, пам'яті, мислення, мовлення є однією з умов створення психологічно комфортного освітнього середовища в дошкільних закладах освіти та вагомим ресурсом підвищення його якості.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології полегшують роботу логопеда, корекційного педагога під час роботи з розвитку мовлення (дозволяють складати наочно-дидактичний супровід до занять, зробити заняття з розвитку мовлення емоційно забарвленими, привабливими, викликають у дитини живий інтерес), що сприяє підвищенню мотивації дитини, стимулює мовленнєву та пізнавальну активність, а також підвищує самооцінку дитини. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу розвитку мовлення відкриває можливість широкого вибору наочності, ігрових вправ у вигляді слайд-шоу, які дають змогу закріпити у дітей навички словотворення, граматично правильного зв'язного мовлення.

Висновки. Сучасні технології розвитку комунікативно-мовленнєвої діяльності у дітей з інтелектуальними порушеннями є багатоаспектними, варіативними та повинні використовуватися у роботі педагогів з урахуванням індивідуальних потреб дитини, у всіх видах діяльності та у повсякденному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загнітко А., Домрачева І. Основи мовленнєвої діяльності : навч. посіб. Донецьк : Український Культурологічний Центр, 2001. 56 с.
2. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку: навчально-методичний посібник / Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В., Бобренко І. В., Мякушко О. І., Сухіна І. В., Трикоз С. В. ; за наук. ред. О. В. Чеботарьової, О. І. Мякушко. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 558 с.
3. Ньюмен С. Игры и занятия с особым ребенком: руководство для родителей. Москва : Терэфинф, 2004. 240 с.
4. Пометун О. Інтерактивні методики та системи навчання. Київ : Шкільний світ, 2007. 112 с.
5. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями : навч.-метод. посіб. / О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола ; за ред. : О. Чеботарьової, І. Сухіної. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 453 с.
6. Шаульська Ю. Інноваційні освітні технології. *Початкова освіта*. 2013. № 47. С. 2–11.

УДК 375

ОСВІТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 016 СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Боряк Оксана,

доктор педагогічних наук, професор,
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

У статті висвітлюється актуальна проблема сьогодення – здійснення освітнього процесу закладів вищої освіти в умовах воєнного стану. Автором представлено досвід Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Підготовка здобувачів різних рівнів вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта в Сумській області відбувається відповідно до чинних нормативних актів. Враховуючи, що Сумська область – прикордонна територія, освітній процес здійснюється в дистанційній формі навчання.

Ключові слова: заклади вищої освіти, воєнний стан, здобувачі вищої освіти, спеціальність 016 Спеціальна освіта, дистанційна форма навчання.

Abstract. The article highlights the current problem - the implementation of the educational process of higher education in martial law. The author presents